

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

2 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 2, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1.АЗАМОВ Жасурбек Муродович
ҲУҚУҚНИ ҚЎЛЛАШ АМАЛИЁТИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР.....8

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

2.МАМАТОВ Худоёр
ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИНИ ИЖРОЧИЛАР ВА АҲОЛИГА ЕТКАЗИШ
МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....15

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

3.ИСМАИЛОВА Раъно Шухрат қизи
ДОГОВОР В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ АВТОМОБИЛЬНЫХ
ПЕРЕВОЗОК ГРУЗОВ.....21

4.ГАНИЕВ Нихолбек Валиевич
ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ХИЗМАТЛАРИ СОҲАСИДАГИ
ШАРТНОМАЛАРНИНГ ТИЗИМИ.....30

5.ХАЙРУЛЛАЕВА Дилбар Абдусаматовна
ЧЕТ ДАВЛАТЛАР СУДЛАРИНИНГ ВА АРБИТРАЖЛАРИНИНГ ҲАЛ КИЛУВ
ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРОГА ҚАРАТИШ ТУШУНЧАСИ ВА
МОҲИЯТИ.....38

6.ZAYNOBIDDINOVA Farangiz Baxtiyor qizi
REFORMS IN THE INVESTMENT LEGISLATION OF UZBEKISTAN.....45

7.ЮЛДАШОВ Абдумумин
ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК БЎЙИЧА МИЛЛИЙ СТРАТЕГИЯЛАРНИНГ
АҲАМИЯТИ ВА БУТУНЖАҲОН ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК
ТАШКИЛОТИНИНГ БУ БОРАДА ТУТГАН ЎРНИ.....53

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

8.ЭШИМБЕТОВА Дармон Уразбаевна, МАШКУРОВ Ғайрат Абдужалилович
КОРПОРАТИВ НИЗОЛАР ТААЛЛУҚЛИЛИГИ МЕЗОНЛАРИНИНГ ЎЗИГА
ХОС ЖИҲАТЛАРИ.....60

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

9.ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович, КУШБАКОВ Дилшод Мусурмонкулович
АҚЛИ РАСО ВА НАРОСОЛИК ТУШУНЧАСИ ҲАМДА МЕЗОНЛАРИ,
ШУНИНГДЕК УЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШГА ДОИР ЖИНОЯТ
ҚОНУНИ НОРМАЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....73

10.АЛИЕВ Шухрат Хасанович, ҚАРШИЕВ Фуломжон Сайфуллаевич
ОИЛАДА ЁШЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
ЙЎНАЛИШЛАРИ.....87

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ
ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

- 11.РАЖАБОВ Бахтиёр Алмахматович, АБДУҚОДИРОВ Фарходжон Фахритдин
ўғли**
ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА ИСБОТ ҚИЛИШНИНГ ИШТИРОКЧИЛАРИ.....94
- 12.ХАСАНОВ Шавкатбек Хайбатуллаевич**
СУД ЭКСПЕРТЛАРИНИНГ ПРОФИЛАКТИК ФАОЛИЯТИ.....102

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

- 13.САИДОВА Лола Абдувахидовна**
ЖАҲОН ГЕНДЕР ТАРИХИГА БИР НАЗАР ВА ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР
СИЁСАТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....110
- 14.ОЧИЛОВ Бехзод Эргашович**
ГЕНЕЗИС И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СУВЕРЕНИТЕТА И
МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНОЙ АНАЛИЗ).....119

ЮРИДИК ХИЗМАТ, АДВОКАТУРА, НОТАРИАТ

- 15.ИСРОИЛОВ Боҳодир Ибрагимович**
НОТАРИАЛ ФАОЛИЯТНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС
ХУСУСИЯТЛАРИ.....133

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

- 16.ТОШҚУЛОВ Журабой Ўринбоевич, УМИДУЛЛАЕВ Қахрамон Усманович**
ҲУДУДЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИНИ
РЕЙТИНГ БАҲОЛАШНИНГ МУҲИМ ЖИҲАТЛАРИ.....141
- 17.ERKABAЕVA Shakhnoza Ikromjonovna**
THE LEGAL STATUS OF PARTNERSHIPS IN SEVERAL DEVELOPED
COUNTRIES AND THE LIABILITY ISSUES IN PARTNERSHIPS.....149

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

ТОШҚУЛОВ Журабой Ўринбоевич,
Ўзбекистон халқаро ислом академияси профессори,
юридик фанлар доктори
УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович
юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)
E-mail: umidullayev78@inbox.ru

ҲУДУДЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШИНИ РЕЙТИНГ БАҲОЛАШНИНГ МУҲИМ ЖИҲАТЛАРИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): ТОШҚУЛОВ Ж.Ў.,
УМИДУЛЛАЕВ Қ.У. ҲУДУДЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ
РИВОЖЛАНИШИНИ РЕЙТИНГ БАҲОЛАШНИНГ МУҲИМ ЖИҲАТЛАРИ /
/ Юрист ахборотномаси - Вестник юриста - Lawyer herald. № 2 (2020), Б.141-148.

 №2 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-2-16>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада асосий эътибор Ўзбекистон Республикасининг ҳудудлари яъни вилоят, туман ва шаҳарларни ижтимоий-иқтисодий ривожланишини рейтинг баҳолаш тартибининг муҳим жиҳатларини ёритиб беришга қаратилган. Мақолада ҳудудлар фаолиятини баҳолаш бўйича айрим хорижлик олимларнинг фикр мулоҳазалари ўрганиб таҳлил қилинган. Шунингдек, ўрганиш натижаларига асосланган ҳолда ҳудудларни баҳолашнинг методикаси ва мезонлари юзасидан айрим таклиф ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: ҳудудлар, фаолият, рейтинг, баҳолаш, методика, мезон, самарадорлик, кўрсаткич

ТОШҚУЛОВ Журабой Уринбоевич.
Профессор Международной исламской академии Узбекистана,
доктор юридических наук
УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович,
доктор философии по юридическим наукам (PhD)
E-mail: umidullayev78@inbox.ru

ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ РЕЙТИНГОВОЙ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

АННОТАЦИЯ

В данной статье основное внимание уделяется на важные аспекты социально-экономического развития регионов Республики Узбекистан, в том числе областей, районов и городов. В статье проанализированы и изучены труды зарубежных ученых в которых особое место занимает оценка деятельности регионов. На основании результатов даны некоторые предложения и рекомендации по методологии и критериям оценки регионов.

Ключевые слова: территории, деятельность, рейтинг, оценка, методология, критерии, эффективность, показатель.

TOSHKULOV Juraboy,

Professor of the International Islamic Academy of Uzbekistan,
Doctor of Law Sciences

UMIDULLOYEV Khahramon,

Doctor of Philosophy (PhD) in Law
E-mail: umidullayev78@inbox.ru

IMPORTANT FACTORS OF THE RATING OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

ANNOTATION

The article focuses on the important factors of the ranking of socio-economic development of region(districts and cities)s in Republic of Uzbekistan. The article analyzes the views of some foreign scholars on the evaluation of regions. Moreover, based on the results of the study, some suggestions and recommendations on the methodology and criteria for evaluation the regions were provided.

Keywords: regions, activities, evaluation, methodology, criteria, efficiency, indicator

Маълумки мамлакатимиз ҳудудларини янада ривожлантиришга қаратилган кенг кўламли ислоҳотлар олиб борилмоқда. Мазкур ислоҳотлардан кўзланган асосий мақсад мамлакатимизнинг барча ҳудудларини барабар ва барқарор ривожлантириш, қишлоқларда ҳам шаҳардан кам бўлмаган шароитлар яратиш, янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг дарамадлари манбаларини кўпайтириш, аҳоли ўртасида мулкий тенгсизликнинг кескин тус олишига шароит яратмасликдан иборат.

Давлатимиз раҳбари Ш.М.Мирзиёевнинг "...ҳудудларни, айниқса, қолоқ шаҳар ва туманларни комплекс ривожлантиришга доир энг муҳим устувор вазифани амалга ошириш заруратидан келиб чиқилди. Агар ҳудудларнинг аҳоли жон бошига тўғри келадиган кўрсаткичларини солиштирсак, улар кун ва тундек бирбиридан фарқ қилади" [1, Б.49] деб таъкидлаганлари соҳага тегишли ишларнинг кўлами ва амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар нақадар муҳимлигини англатади.

Ҳозирда мамлакатимиз ҳудудларини ҳар томонлама ривожлантиришга қаратилган кўплаб норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди ва қилинмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 1 майдаги "Ҳудудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришни рейтинг баҳолаш тизимини жорий этиш тўғрисида"ги 4702-сонли қарорида [2] барқарор ва мутаносиб иқтисодий тараққиётни таъминлаш, иқтисодий ислоҳотлар самарадорлигига эришиш;

янги иш ўринлари яратиш, ишсизликни камайитириш ва меҳнат бозори самарадорлигини таъминлаш;

ижтимоий хизматлардан фойдаланиш имкониятларини ошириш ва аҳоли турмуш сифатини яхшилаш;

аҳоли ва бизнес учун зарур шарт-шароитлар яратиш, ишлаб чиқариш инфратузилмасининг барқарорлиги ҳамда ишончлилигини таъминлаш;

худудларнинг рақобатбардошлик даражасини ошириш, уларнинг иқтисодиётини янада диверсификация қилиш;

ишбилармонлик муҳити сифатини яхшилаш, тадбиркорликни доимий қўллаб-қувватлаш ва жадал ривожлантириш;

худудларнинг молиявий мустақиллигига эришиш ҳамда банк-молия соҳасини ривожлантириш;

маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фуқаролар муурожаатлари билан ишлаш самарадорлиги ва маълумотларнинг очиклигини ошириш каби мезонлар белгиланган. Мамлакатимиз худудларида амалга оширилаётган ишлар самарадорлигини баҳолаш мезонларини танлашда энг муҳим ва устувор масалаларни эътибордан четда қолдирмаслик лозим.

Шу ўринда Президентимизнинг "Умуман олганда, бундан кейин вазирлик ва идоралар, хўжалик бирлашмалари раҳбарлари ва ҳокимларнинг фаолияти натижаси қуруқ иқтисодий рақамлар билан эмас, балки уларнинг одамлар билан қандай мулоқот олиб бораётгани ва ишни ташкил этгани, фуқароларнинг муаммоларини қай даражада ҳал қилаётганига қараб баҳоланади ва тегишли хулосалар чиқарилади" [3, Б.19] деб таъкидлаганлари ижро органлари фаолиятини баҳолашда қайси соҳаларга эътибор қаратиш лозимлигини кўрсатади.

Шунингдек, давлат бошқаруви органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш борасида ривожланган давлатларда олиб борилаётган амалий ишлар билан бир қаторда шу соҳада қилинаётган илмий тадқиқотлар билан ҳам танишиб бориш юртимизда янгидан жорий этилаётган баҳолаш тизимини ривожлантириш, баҳолашнинг аниқ мақсадлари ва мезонларини белгилаб олиш ва тизимдан кутилган натижанинг самарадорлигини таъминлашга амалий замин яратади.

Ҳозирда давлат, унинг марказий бошқаруви органлари ҳамда худудларни ривожлантиришда улар фаолиятининг самарадорлигини баҳолаш борасида бир қатор назарий ва методологик ёндашувлар мавжуд.

1. Етакчилик концепциясига асосланган ёндашув. Ушбу йўналишнинг вакиллари самарадорликни етакчилик қобилиятлари, бошқарув услуги, раҳбарларнинг индивидуал хусусиятлари, иш фаолиятини баҳолаш, мотивация ва давлат хизматчиларининг касбий ривожланиши билан боғлайди.

2. Англосаксон назарияси бўйича ривожлантирилган ёндашув. Мазкур ёндашув нуқтаи назаридан иерархик структурага, функционал ихтисослашувга, давлат хизматчиларининг касбий фаолиятини тартибга солишнинг аниқ принциплари мавжудлигига эътибор қаратилади. Ушбу назария тарафдорлари самарали ишлаш учун зарур шарт-шароитлар лозим деб ҳисоблашади.

3. Ҳаёт даврийлиги назарияси билан боғлиқ фаолият самарадорлиги бўйича ёндашув. Давлат бошқарувининг самарадорлигини доимий ва даврий равишда ташкил этувчи иштирокчилар ёки ҳукумат таркибидаги гуруҳлар таъсирини баҳолаш билан биргаликда кўриб чиқишдан иборат.

4. Касбийлик концепцияси доирасида самарали фаолият. Давлат органларининг касбий малакасига, малакали мансабдор шахсларнинг мавжудлиги, уларнинг касбий маҳорати ва малакавий даражасига боғлиқ.

5. Давлат органлари самарадорлигини ошириш. Давлат органлари ўртасида рақобат механизми, ижтимоий-сиёсий ҳисобдорликнинг мавжудлиги.

6. Ўзгаришларга мослашиш, яъни давлат органларидаги ўзгаришлар ва янгиликларни бошқариш қобилиятига боғлиқ бўлган экологик (ташкилот экологияси) ёндашув.

7. Сифатли бошқариш концепцияси асосида ёндашув. Ушбу ёндашув доирасида асосий эътибор давлат ҳокимияти органларида бошқарув жараёнлари ва давлат хизматларини узлуксиз такомиллаштириш тизимини яратишга қаратилади. Жумладан,

- давлат хизматчиларини ушбу фаолиятга жалб қилиш, уларнинг ижодий салоҳиятидан максимал фойдаланиш ва уларнинг гуруҳ ишларини ташкил этилади;
- сифат менежменти давлат органларининг салоҳияти ва фаолият натижалари ўртасидаги ўзаро боғлиқликка эришилади, стратегик мақсадлар билан доимий алоқадорлик таъминланади. Ходимларни жараёнларга жалб қилиш, уларни ўқитиш, малакасини ошириш ва рағбатлантиришга алоҳида эътибор берилади.

Ушбу ёндашувларнинг ҳар бири ўзига ҳос бўлиб, улардан қайсиларини танлаш давлат тузилиши ва унинг бошқарув органларининг фаолияти ва хусусиятларига қараб турлича бўлиши мумкин. Ҳар бир давлатнинг фақат ўзига ҳос бўлган жиҳатларини ҳам эътибордан четда қолдирмаслик керак. Чунки бир давлатда самара берган ёндашув бошқасида қутилган натижани бермаслиги мумкин. Бизнинг назаримизда ҳеч қайси бир давлатнинг ёндашувларини гарчи у самарали бўлсада, тўғридан тўғри кўчириб олиш мумкин эмас. Чунки кўр кўрона нусха кўчириш самарасиз бўлиб, хатто у мувофақиятсизликка ҳам сабаб бўлиши мумкин.

Худудларни рейтинг баҳолаш аниқ белгилаб олинган методика ва мезонлар асосида амалга оширилиши зарур. Худудларни рейтинг баҳолаш методикасининг мақсади худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга эришиш учун маҳаллий ижро ҳокимияти органлари раҳбарларининг масъулиятини белгиловчи кўрсаткичлар тизимини белгилашдир. Маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолиятини баҳолаш методикасининг мақсадларидан яна бири худудлар самарадорлигини таҳлил қилиш асосида бошқарувни янада такомиллаштириш ва сифатли қарорлар қабул қилишга, ва уларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлашга қаратилган. Кузатиш ва мониторинг баҳолаш методикасининг ажралмас қисми бўлиб, натижаларни таҳлил қилиш ва қайта ишлаш имконини беради.

Шу соҳада илмий изланишлар олиб борган Г.В. Атаманчукнинг фикрига кўра, самарадорликни аниқлашда назарий ва методологик ёндашувларнинг таҳлили, одатда, иқтисодий ва ижтимоий самарадорликни аниқлашга қаратилган. Бу турдаги самарадорлик, албатта, бир-бирига ўзаро боғлиқ. Давлат бошқаруви самарадорлигини таҳлил қилганда, ижтимоий таъсир алоҳида аҳамиятга эга. Ижтимоий таъсирнинг моҳияти шундаки, у барқарор, такрорланадиган, мунтазам, кейинги ижтимоий ривожланиш учун манба бўлиши керак [4, Б.303].

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, баҳолаш мезонларини танлашда аниқликка риоя қилиш, баҳоланаётган орган ваколатига тегишли вазифа эканлигига эътибор қаратиш лозим. Мезонлар сони қанчалик кўп ва баҳолаш методикаси мураккаб бўлса, шунчалик ноаниқлик ва хатоликларни келтириб чиқаради. Шу билан бир қаторда фикримизга кўра, давлат бошқаруви органлари фаолиятини баҳолашда Жаҳон банкининг GRICS кўрсаткичлари, яъни давлат бошқаруви самарадорлиги мезонларини ҳам инobatга олиш лозим. Бу Ўзбекистон Республикасининг барқарор ривожланиши билан бирга Халқаро рейтингдаги ўрнини ҳам яхшилланишига хизмат қилади. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 13 июлдаги "Жаҳон банки ва халқаро молия корпорациясининг "Бизнес юритиш" йиллик ҳисоботида Ўзбекистон Республикасининг рейтингини янада яхшилаш чоратadbирлари тўғрисида"ги ПҚ-3852-сонли қарори [5] қабул қилинган. Натижада ушбу қарордан кўзланган мақсадга эришиш жараёнларини ривожлантиришга амалий замин яратилади.

Самарадорликни баҳолашда фаолиятнинг стратегик мақсадларга асосланганлигини таҳлил қилиш муҳим аҳамият касб этади. Мувоzanатли кўрсаткичлар тизими асосий стратегик муаммоларни бир нечта асосий жиҳатлар билан таҳлил қилиш имконни беради:

молиявий фаолият;

истеъмолчилар билан муносабатлар;

ички маъмурий жараёнларни ташкил этиш;

давлат хизматчиларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш, замон талабларидан келиб чиқиб фаолиятини йўналтириш кабиларга эътибор қаратиш муҳим ҳисобланади.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, ижро органлари ходимлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш уларнинг иш ҳақини фарқлаш, яъни уларга меҳнатига қараб ҳақ тўлаш имкони ҳам беради. Ҳозирда меҳнатга қараб ҳақ тўлаш тизими деморатик давлат бошқарувининг талабларидан бирига айланмоқда.

Давлат ҳокимияти органлари фаолиятининг самарадорлиги тўғридан-тўғри натижаларга эришиш кўрсаткичлари ҳамда якуний таъсир кўрсаткичларини ўз ичига олади. Тўғридан-тўғри натижаларга эришиш кўрсаткичлари маъмурий фаолият натижалари, маъмурий органларнинг ваколоти ва улар бажарадиган функцияларнинг табиати бўйича аниқланади. Якуний таъсир кўрсаткичлари ҳудудларда режалаштирилган мақсадларга эришиш билан боғлиқ. Якуний кўрсаткич тақдим этилаётган хизматлар ҳамда ижро этувчи органнинг фаолиятдан қониқиш даражаси ҳисобланади.

Шу соҳада илмий изланишлар олиб борган Н. Гегедюш, М. Мокеев, Е. Масленниковалар самарадорликни баҳолашда:

ишлаш кўрсаткичлари тизимини танлаш;

самарадорликнинг стандартлари ва тартибларини ишлаб чиқиш;

ишлаш кўрсаткичларини аниқлаш;

самарадорликнинг ҳақиқий ҳолатини ушбу стандартлар талабларига солиштириш лозимлигини таъкидлашади [6, Б.183]. Уларнинг фикрига кўра, кўрсаткичлар қуйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

1) кўрсаткичлар ваколатли орган томонидан ишлаб чиқилган ва мақсадларга бевосита тегишли бўлиши керак;

2) аниқ ва тушунарли бўлиши, улардан фойдаланишнинг соддалиги, маълумотларни йиғиш ва таққослашни таъминлаш учун кўрсаткич аниқ белгиланиши лозим. Кўрсаткичлар яхшиланаётган ёки аксинча, ёмонлашаётган жараённи ўзида акс эттириши керак;

3) таққослаш - ҳақиқий кўрсаткичларни (белгиланган вақт ичида) таққослаши керак;

4) тасдиқланиш - кўрсаткичлар, уларнинг қийматлари (йиғилган ва ҳисобланган маълумотлар) текширилиши учун шакллантирилиши керак. Иложи бўлса, улар ҳисоб-китобларда ишлатиладиган статистик усулларнинг тавсифи билан бирга бўлиши керак;

5) статистик ишонччилик - кўрсаткичларни ишончли манбалардан олиш, тизимига асосланган бўлиши ва ҳисоблаш усуллари ишончли бўлиши керак;

6) иқтисодий мақсадга мувофиқлиги - маълумотлар йиғиш харажатлари ва ушбу маълумотларнинг фойдаси ўртасида оқилона боғлиқликнинг мавжудлиги;

7) сезгирлик - кўрсаткичлар ўзгаришларга тезда жавоб бериши керак;

8) ички йўқотишларнинг йўқлиги - кўрсаткичларни ишлаб чиқишда, уларнинг қайси турдаги ҳаракатни рағбатлантириши кераклигини ҳисобга олиш лозим. Кўрсаткичларни аниқ белгилаш лозим. Акс ҳолда, ходимларнинг нотўғри ҳатти-ҳаракатларига олиб келиши мумкин;

9) инновацияларга нисбатан мослашувчанлик - инновациялар, хизматлар сифати ва миқдорини яхшилаш учун муқобил услублар тизимлар ёки жараёнларни жорий этишга тўсқинлик қилмаслиги керак;

10) янгилаш тезлиги - кўрсаткичларда қарор қабул қилиш учун етарли даражада асос ҳамда ишончли маълумотлар бўлиши керак. Акс ҳолда эскирган ёки номаъқул маълумотлар асосида қарор қабул қилиш хавфи мавжуд.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, давлат бошқаруви органлари фаолиятини мезонлар асосида рейтинг баҳолаш тизими бўйича олимлар, амалиётчилар ва экспертлар томонидан билдирилган кўплаб ижобий фикрлар билан бирга, айрим танқидий фикр ва мулоҳазалар мавжуд. Хусусан, шу соҳада илмий тадқиқот ишлари олиб борган олим Х. Волманн самарадорликни баҳолаш жараёни ва методикаси мураккаблигини таъкидлайди. Унинг фикрига кўра, ҳисоблаш имкониятлари чекланганлиги сабабли таҳлил фаолиятининг шаффофлигини таъминлаш қийин [7, Б.95].

Тадқиқотчи А. Клименко ижро органлари фаолиятини баҳолаш тизими ҳақида фикр юритиб, Россия Федерацияси ижро ҳокимиятини модернизация қилишнинг деярли барча йўналишлари жаҳоннинг энг яхши амалиётига мос келса-да, кўзланган мақсадга эриша олмаётгани ҳақида ёзади [8]. Аммо кўплаб амалиётчилар, экспертлар ва олимларнинг фикрига кўра, шунингдек, Федерация ҳукуматининг йиғилишларида рейтинг баҳолаш тизимининг имкониятлари ва афзалликлари ҳамда эришилаётган амалий натижалар тўғрисида кўплаб ижобий фикрлар билдирилмоқда.

Бундан ташқари, юртимизда янгидан жорий этилаётган ҳудудларни рейтинг баҳолаш тизимини аввало ҳар томонлама ўрганиш, чуқур таҳлил қилиш, энг мақбул методика ва мезонларни белгилаб олиш талаб этилади.

Ҳозирда ижро органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш тизими жорий этилган аксарият давлатларда қуйидагиларга эътибор қаратилмоқда:

1. Стратегик мақсад ва вазифаларни амалга ошириш: марказий давлат органларининг стратегик режалари ва маҳаллий ижро ҳокимияти органлари томонидан ҳудудларни ривожлантириш дастурларини режалаштириш ва амалга ошириш сифатига баҳо бериш.

2. Мамлакат раҳбарияти томонидан чиқарилган ижро ҳужжатларини ўз вақтида ва сифатли бажариш.

3. Бюджет маблағларини бошқариш: баҳолаш давлат органлари бюджет маблағларидан фойдаланиш самарадорлигини аниқлашга қаратиш.

4. Давлат хизматларини кўрсатиш: фуқароларга арзон ва сифатли давлат хизматларини кўрсатиш, шу жумладан, соҳада электрон тизимдан фойдаланиш самарадорлигини аниқлаш мақсадида ўтказиш.

5. Инсон ресурсларини бошқариш: давлат хизматларида инсон ресурсларини ривожлантириш бўйича чора-тадбирларнинг самарадорлигини баҳолаш.

6. Ахборот технологияларини қўллаш: давлат органларининг функцияларини автоматлаштириш, идораларо ахборот тизимларидан фойдаланиш ва айрим давлат органларининг ахборот тизимларини интеграциялаш.

7. Давлат органларини ҳуқуқий қўллаб-қувватлаш: давлат органлари фаолияти самарадорлигини баҳолаш жараёнида уларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатларини ҳуқуқий назорат қилиш.

Давлат органлари фаолиятини баҳолаш тизимида инсон омили аралашувини имкон қадар камайтириш, баҳолаш жараёнларда ахборот технологияларини кенг жорий этиш муҳим ҳисобланади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, ҳудудлар самарадорлигини мезонлар асосида баҳолаш яқунлари бўйича маълумотларни

электрон базага қайси орган томонидан киритилиши, киритилган маълумотларнинг ҳаққонийлиги таъминланганлиги, маълумотлар ишончли ва ваколатли органлар томонидан олинганлиги баҳолаш тизимининг энг муҳим қисмидир. Бизнинг фикримизга кўра, баҳолаш жараёнларида давлат органлари билан бир қаторда, жамоатчилик вакилларининг ҳам иштирок этиши тизим шаффофлигини таъминлайди.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, рейтинг баҳолаш тизими шуниси билан аҳамиятлики, баҳоланаётган орган раҳбарларида боқимандалик, лоқайдлик, ўзибўларчилик каби иллатларга берилишга йўл бермайди. Баҳолаш мезонлари рўхатида киритилган соҳаларнинг биронтасини назардан четда қолдира олмайди. Худудларда барча соҳалар бир вақтида, бир-биридан орқада қолмасдан ривожланиб боришининг кафили бўлади. Бу эса, ўз навбатида, давлатимизнинг ҳар томонлама ривожланиши учун амалий замин яратади. Худудларни ижтимоий-иқтисодий ривожланишини рейтинг баҳолаш тизимида ҳар бир соҳани алоҳида-алоҳида таҳлил қилиб бориш имконияти мавжуд. Самарадорликни рейтинг баҳолаш - тизимда фаолият юритаётган ходимларнинг иши натижадорлигини таъминлаш билан бирга, худудларда соғлом рақобат муҳитини яратади ва натижада мамлакат тараққиётини таъминлашга хизмат қилади. Шунинг билан бир қаторда баҳолаш мезонларини давлат ва мамлакат барча аҳоли қатламлари манфаатларини инобатга олган ҳолда йилдан-йилга такомиллаштириб, ривожлантириб бориш лозим.

Хорижий мамлакатлар тажрибаси баҳолашда имкон қадар инсон омили аралашувини камайтириш лозимлигини кўрсатади. Баҳолашнинг электрон тизими маълумотларни тез ва сифатли қайта ишлаш имконини беради. Қоғоз шаклидаги маълумотлар кўп миқдорда ҳужжатларни талаб қилади ва аксарият ҳолларда маълумотлар кечикишига сабаб бўлади. Бу аниқ ҳисоб-китоб ва хулоса қилиш имконини бермайди. Давлат органлари фаолиятини баҳолаш хизматини ахборотлаштириш давлат хизматларини кўрсатишда шаффофлик, тезкорлик билан бирга, меҳнат харажатларини ҳам камайтирди. Ахборот олиш имкониятининг мавжудлиги ва ахборотнинг ҳаққонийлиги демократик бошқарув тизимининг муҳим қисмидир. Баҳолаш тизими меҳнатга қараб ҳақ тўлаш, давлат хизматчиларини вазифага тайинлашда уларнинг эришган ютуқларига асосланиш, кадрлар билан боғлиқ жараёнларда инсон омили аралашувини камайтириш имкониятини беради.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳарбир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. -Т.: Ўзбекистон, 2017. - Б. 49. (Mirziyoev Sh.M. Critical analysis, strict discipline and personal responsibility should be the daily routine of every leader. -Т.: Uzbekistan, 2017. - 49 p)

2. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. - Т.: Ўзбекистон, 2016. - Б. 19. (Mirziyoev Sh. M. We will build together a free and prosperous, democratic state of Uzbekistan. - Т.: Uzbekistan, 2016. - 19.p)

3. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 02.05.2020 й., 07/20/4702/0528-сон. // <https://lex.uz/docs/4803531>. (National database of legal documents, 02.05.2020, 07/20/4702/0528. <https://lex.uz/docs/4803531>)

4. Атаманчук Г.В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы): учебное пособие. - М.: НПО "Экономика", 2000. - С. 303. (Atamanchuk G.V. Public administration (organizational and functional issues): a training manual. - М.: NPO "Economics", 2000. - P. 303)

5. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси (www.lex.uz), 2018 йил 14 июль, // "Халқ сўзи", 2018 йил 14 июль (5. National Database of Legal Documents (www.lex.uz), July 14, 2018, // "Xalq So"zi", July 14, 2018)

6. Гегедюш Н., Мокеев М., Масленникова Е. Государственное и муниципальное управление: конспект лекций. - М.: Издательство Юрайт, 2010. - 183 с. (Gegedyush N., Mokeev M., Maslennikova E. State and municipal administration: lecture notes. - M.: Yurayt Publishing House, 2010. - 183 p.)

7. Вольманн Х. Оценивание реформ государственного управления: "третья волна" // Социологические исследования. 2010. № 10. С. 95. (Wolmann H. Evaluation of public administration reforms: the "third wave" // Sociological studies. 2010. No. 10. P. 95.)

8. Клименко А.В. Модернизация функционала исполнительной власти и ее результаты: доклад на семинаре "Проблемы современного государственного управления в РФ" 22 мая 2009 г. // Интернет-сайт Центра проблемного анализа и государственно-управленческого проектирования // URL: http://www.rusrand.ru/about/news/news_361.html. (Klimenko A.V. Modernization of the functional of the executive branch and its results: report at the seminar "Problems of Modern Public Administration in the Russian Federation" May 22, 2009 // Website of the Center for Problem Analysis and Public Administration Design // URL: http://www.rusrand.ru/about/news/news_361.html)